

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
"ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ",
Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς, Ελλάδα, Απρ 2017

Εργασία στο μάθημα: Οικονομική Πολιτική

Θέμα Εργασίας: Αναφορά στη Νεότερη και Σύγχρονη
Οικονομία και Αγορά της Κούβας

Στοιχεία Φοιτητή: Νικόλαος Αλ. Μυριούνης (ΛΕΕΔΟ 1642)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή	σελ 4
1.1 Γεωπολιτική Θέση Κούβας	σελ 5
1.2 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή	σελ 6
1.2.1 Η εκλογή του Μπατίστα	σελ 6
1.2.2 Η Κούβα μετά την επανάσταση και η Διακυβέρνηση του Φιδέλ Κάστρο	σελ 8
1.2.3 Η Φιλική Προσκόλληση του Φ. Κάστρο στους Σοβιετικούς και η Απόφαση των ΗΠΑ για Διπλωματικό και Εμπορικό Εμπάργκο	σελ 11
1.2.4 Μεταψυχροπολεμική Εποχή	σελ 14
1.2.5 Από τον Φιδέλ στον Ραούλ Κάστρο	σελ 15
1.2.6 Το παρόν	σελ 16
2. Αναφορά σε Παραγωγικούς Συντελεστές και Λοιπούς Τομείς της Οικονομίας	σελ 18
2.1 Κεφάλαιο (Κ) , Επιχειρηματικότητα (Ε) και κύριοι Τομείς Παραγωγικότητας	σελ 18
2.2 Εργασία (L)	σελ 21
2.2.1 Εργατικό Δυναμικό και Αποδοτικότητα	σελ 21
2.2.2 Μέγεθος και Μεταβολές Εργατικού Δυνα- μικού	σελ 24
2.2.1.1 Μετανάστευση / Μετακίνηση Εργατικού Δυναμικού	σελ 24
2.2.1.2 Αστικοποίηση	σελ 26
2.3 Εξωτερικό εμπόριο και αποκλεισμοί	σελ 26
3 Η Ύπαρξη διπλού Νομίσματος	σελ 29

4 Προσδιορισμός Τιμών Αγαθών και «Μαύρη Αγορά»	σελ 32
5 Ανάλυση της Αγοράς της Κούβας	σελ 35
5.1 Μονοπώλιο	σελ 35
5.2 Συντεχνίες	σελ 37
5.3 Διαμορφωτής Τιμών	σελ 38
5.4 Διακριτική Πολιτική Τιμών	σελ 40
6 Επίλογος-Συμπεράσματα	σελ 41
7 Βιβλιογραφία	σελ43

1 Εισαγωγή

Με δεδομένη τη βασική αρχή της Οικονομικής Θεωρίας, κατά την οποία η κύρια επιδίωξη είναι η “όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και πληρέστερη ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, μέσω της αξιοποίησης των παραγωγικών πόρων”, θα επιδιώξω μέσω της εργασίας αυτής, να αναφερθώ σε βασικές οικονομικές αρχές, αναλύοντας μια «ιδιαίτερη και ιδιάζουσα» μορφή οικονομίας και αγοράς, όπως αυτή της Κούβας.

Στο χώρο της «Πραγματικής Οικονομίας» γενικότερα και της Οικονομίας ενός λαού ειδικότερα, αποτελεί διαχρονικά βασικό πρόβλημα οι περιορισμένοι πόροι και το πώς θα χρησιμοποιηθούν αυτοί κατά την παραγωγική διαδικασία. Με τον όρο πόροι εννοούμε τόσο το κεφάλαιο (γη, οικονομικοί πόροι, μηχανήματα, κτίρια, α’ ύλες, ορυκτός πλούτος κτλ), όσο και το ανθρώπινο δυναμικό, που αποτελεί και τον παράγοντα Εργασία (L). Εάν αυτοί οι πόροι ήταν απεριόριστοι, δε θα υπήρχε το εν λόγω πρόβλημα. Ζητούμενο λοιπόν είναι η αποτελεσματικότερη χρήση των συντελεστών παραγωγής.

Το οικονομικό σύστημα που από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα συναντάμε στην Κούβα είναι το Σύστημα Κεντρικού Σχεδιασμού. Η ιδιοκτησία των πόρων που θα χρησιμοποιηθούν κατά την παραγωγή, ανήκει αποκλειστικά στο κράτος, που λαμβάνει και τις κύριες αποφάσεις:

- α. Για το πώς θα αξιοποιηθούν οι πόροι,
- β. Για το πώς θα διανεμηθούν οι εκροές της παραγωγικής διαδικασίας και κατ’επέκταση ο πλούτος.

Οι τιμές των προϊόντων δε διαμορφώνονται ελεύθερα από

τις δυνάμεις της αγοράς μέσω της Προσφοράς (S) και της Ζήτησης (D), όπως θα συνέβαινε στον Τέλειο ή Πλήρη Ανταγωνισμό, αλλά ορίζονται μέσω του κρατικού μηχανισμού. Δημιουργείται έτσι μια Ατελής Μορφή Ανταγωνισμού (Αγορά Μονοπωλίου).

1.1 Γεωπολιτική Τοποθέτηση Κούβας

Η Δημοκρατία της Κούβας (ισπανικά: Cuba ή República de Cuba), είναι νησιωτικό κράτος της Καραϊβικής που αποτελείται από το ομώνυμο νησί (το μεγαλύτερο στις Μεγάλες Αντίλλες), την Ίσλα δε λα Χουβεντούδ, καθώς και μικρότερα νησιά. Βρίσκεται στη βόρεια Καραϊβική, ανάμεσα στην Καραϊβική Θάλασσα, τον Κόλπο του Μεξικού και τον Ατλαντικό ωκεανό. Η Κούβα βρίσκεται νότια των ΗΠΑ και των νήσων Μπαχάμες, δυτικά των Τερκς και Κέικος και της Αϊτής και ανατολικά του Μεξικού. Οι Κέιμαν Νήσοι και η Τζαμάικα βρίσκονται νότια της Κούβας.

Η Κούβα είναι η πολυπληθέστερη χώρα στην Καραϊβική. Ο πολιτισμός και τα έθιμά της αντλούνται από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβανομένων της περιόδου της ισπανικής αποικιοκρατίας, της μεταφοράς σκλάβων από την Αφρική και, σε μικρότερο βαθμό, της γειννίασης με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το νησί έχει τροπικό κλίμα το οποίο μετριάζεται από τη θάλασσα που

το περιβάλλει. Τα θερμά ρεύματα της θάλασσας της Καραϊβικής και η θέση της Κούβας ανάμεσα σε μεγάλα θαλάσσια σώματα προκαλούν συχνά καταιγίδες.

Πολύ σημαντικό στοιχείο στην κουλτούρα της Κούβας είναι το γεγονός ότι είχε επιδράσεις από διάφορους πολιτισμούς, κυρίως από την Ισπανία και την Αφρική

Η περιοχή ανακαλύφθηκε από τον Χριστόφορο Κολόμβο το 1492 και αποικήθηκε κατά τους επόμενους αιώνες ως τμήμα της Ισπανικής Αποικιακής Αυτοκρατορίας. Στο τέλος του 19ου αιώνα μια σειρά από εξεγέρσεις, στις οποίες ενεπλάκησαν και οι Ηνωμένες Πολιτείες έληξαν με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της περιοχής το 1898. Μετά από πολιτικές περιπέτειες, το 1959, επικρατεί η Κουβανική Επανάσταση, όπου ο Φιδέλ Κάστρο επικεφαλής ανταρτών ανατρέπει την φιλοαμερικανική δικτατορία του Φουλχένσιο Μπατίστα. Το γεγονός αυτό θεωρείται σταθμός στην ιστορία της Λατινικής Αμερικής, ενώ από το 1962 οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούν οικονομικό και εμπορικό εμπάργκο κατά της Κούβας.

1.2 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή στη Νεότερη Ιστορία της Κούβας

1.2.1 Η Εκλογή του Μπατίστα

Οι εκλογές του 1952 είχαν τρεις υποψηφίους. Ο Ροβέρτο Αγραμόντε του Κόμματος των Ορθοδόξων ήταν πρώτος σε όλες τις δημοσκοπήσεις, ακολουθούμενος από τον Αουρέλιο Έβια του Αυθεντικού Κόμματος, ενώ πολύ πιο πίσω ήταν ο Μπατίστα, ο

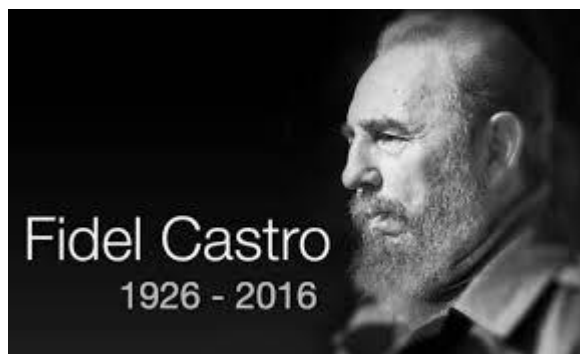
οποίος επεδίωκε να επιστρέψει στην προεδρία. Όταν κατέστη εμφανές ότι ο Μπατίστα δεν είχε καμιά πιθανότητα να κερδίσει τις εκλογές, έκανε πραξικόπημα στις 10 Μαρτίου 1952 και έμεινε στην εξουσία με τη στήριξη του εθνικιστικού τμήματος του στρατού, ως "μεταβατικός πρόεδρος" για τα επόμενα δύο χρόνια. Το 1954, κατόπιν πιέσεων από τις ΗΠΑ, συμφώνησε να γίνουν εκλογές. Το Αυθεντικό Κόμμα έθεσε τον πρώην πρόεδρο Γκράου ως υποψήφιό του, αλλά εκείνος απέσυρε την υποψηφιότητά του λόγω σοβαρών υποψιών ότι ο Μπατίστα επιχειρούσε να αλλοιώσει το αποτέλεσμα των εκλογών εκ των προτέρων. Ο Μπατίστα μπορούσε πλέον να ισχυριστεί ότι ήταν εκλεγμένος πρόεδρος. Το καθεστώς του σημαδεύτηκε από μεγάλη διαφθορά και φτώχεια. Η αστυνομία του Μπατίστα ήταν γνωστή για τη σκληρή της τακτική και τη βία που ασκούσε έναντι στους πολίτες.

Το 1956 μια ομάδα ανταρτών, αποτελούμενη κυρίως από νεαρούς ιδεολόγους σοσιαλιστές, περιλαμβανομένου του Φιδέλ Κάστρο, αποβιβάστηκε από μια βάρκα ερχόμενη από το Μεξικό και επιχείρησε να ξεκινήσει κίνημα ένοπλης αντίστασης στα βουνά της Σιέρρα Μαέστρα (ο Κάστρο είχε πάει στο Μεξικό μετά που αφέθηκε ελεύθερος από τη φυλακή, όπου εξέτιε ποινή για τη συμμετοχή του στην επίθεση στο Στρατόπεδο Μονκάδα στο Σαντιάγο ντε Κούβα). Οι δυνάμεις του Μπατίστα σκότωσαν τους περισσότερους αντάρτες, αλλά αρκετοί επέζησαν και συνέχισαν μικρό αντάρτικο στα βουνά. Σε απάντηση, ο Μπατίστα έκανε το λάθος να εξαπολύσει εκστρατεία κατάπνιξης της αντιπολίτευσης, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η στήριξη του κόσμου στους αντάρτες.

Κατά τα έτη 1957 και 1958 η αντίσταση κατά του Μπατίστα αυξήθηκε, στη μεσαία τάξη, στους φοιτητές, στην Καθολική

Εκκλησία και στις αγροτικές περιοχές. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επέβαλαν εμπάργκο όπλων στην κουβανική κυβέρνηση στις 14 Μαρτίου 1958. Οι συντεχνίες στις πόλεις, όμως, ήταν υπό τον έλεγχο της μαφίας, οι οποία υποστήριζε σθεναρά το καθεστώς του Μπατίστα, και όλες οι προσπάθειες για οργάνωση γενικής απεργίας απέτυχαν. Μέχρι το τέλος του 1958 οι αντάρτες κατάφεραν να βγουν από τη Σιέρρα Μαέστρα και να προκαλέσουν γενική εξέγερση, με τη στήριξη εκατοντάδων φοιτητών και άλλων πολιτών που ξέφυγαν από την καταπίεση του Μπατίστα στις πόλεις. Όταν οι αντάρτες κατέλαβαν τη Σάντα Κλάρα, ανατολικά της Αβάνας, ο Μπατίστα έκρινε ότι η μάχη ήταν μάταιη και έφυγε από τη χώρα για να καταφύγει στην Πορτογαλία και αργότερα στην Ισπανία. Οι δυνάμεις του Κάστρο μπήκαν στην πρωτεύουσα την 1η Ιανουαρίου 1959.

1.2.2 Η Κούβα μετά την επανάσταση και η Διακυβέρνηση του Φιδέλ Κάστρο

Ο Φιδέλ Κάστρο έγινε πρωθυπουργός της Κούβας τον Φεβρουάριο του 1959, και κράτησε την εξουσία μέχρι που την παρέδωσε προσωρινά στον αδελφό του Ραούλ Κάστρο τον Ιούλιο του 2006. Μέχρι τις αρχές του 2007 είναι ο μακροβιότερος ζωντανός ηγέτης χώρας. Αρχικά ο Κάστρο ήταν συνταγματικός φιλελεύθερος

και εθνικιστής, αν και ριζοσπάστης, και η νίκη του καλωσορίστηκε τόσο στην Κούβα όσο και στις ΗΠΑ, παρόλο που η συνοπτική εκτέλεση 500 αστυνομικών και άλλων που κατηγορήθηκαν ότι ήταν πράκτορες του καθεστώτος Μπατίστα προκάλεσε άμεσα ανησυχία. Κατά τη διάρκεια του 1959 η κυβέρνηση Κάστρο πήρε δημοφιλή μέτρα, όπως:

- α. Η ανακατανομή της γης,
- β. Η κρατικοποίηση οργανισμών κοινής ωφελείας,
- γ. Ο αδίστακτος πόλεμος κατά της διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένων του κλεισίματος της βιομηχανίας τζόγου και της εκδίωξης των Αμερικανών μαφιόζων.

Για όσους ήταν εκτός, παρέμενε άγνωστη η μεγάλη επιρροή που ασκούσε στην κυβέρνηση Κάστρο ο Ερνέστο Τσε Γκεβέρα, Αργεντινός μαρξιστής και ένας από τους στενότερους συμβούλους του Κάστρο. Ο Γκεβέρα συνασπίστηκε με τον αδελφό του Κάστρο, τον Ραούλ, και έπεισαν τον Φιδέλ Κάστρο να συμμαχήσει με τους κομμουνιστές και κατά συνέπεια και με τη Σοβιετική Ένωση. Ο Γκεβέρα έπαιξε επίσης καταλυτικό ρόλο στο να πείσει τον Κουβανό κομμουνιστή ηγέτη Μπλας Ρόκα Καλδερίο να συνεργαστεί με τον Κάστρο στην επαναστατική κυβέρνηση. Ο Ρόκα πείστηκε και πληροφόρησε τη Σοβιετική Ένωση για τη δυνατότητα συμμαχίας με τον Κάστρο. Οι Σοβιετικοί άρπαξαν αμέσως την ευκαιρία να αποκτήσουν πολιτική ισχύ στην αμερικανική ήπειρο και υποσχέθηκαν απεριόριστη βοήθεια και στήριξη.

Εν τω μεταξύ, η στάση των ΗΠΑ έναντι στην κουβανική επανάσταση άλλαξε ριζικά. Ενώ η κυβέρνηση του Αϊζενχάουερ αρχικά καλωσόρισε την πτώση του Μπατίστα, η

κρατικοποίηση εταιρειών που ανήκαν σε βορειοαμερικανούς (με εκτιμημένη αξία 1 δισ. δολάρια ΗΠΑ) και η εκδίωξη πολλών συντηρητικών με ισχυρούς φίλους στις ΗΠΑ δημιούργησαν εχθρότητα και οι Κουβανοί εξόριστοι έγιναν γρήγορα μια ισχυρή ομάδα λόμπι στις ΗΠΑ, ισχύ την οποία διατηρούν μέχρι σήμερα. Παρόλο που ο ίδιος ο Κάστρο δεν θεωρήθηκε κομμουνιστής, οι ΗΠΑ ήταν ενήμερες για τον ρόλο του Τσε Γκεβάρα και την αναθέρμανση των σχέσεων ανάμεσα στον Κάστρο και τους Κουβανούς κομμουνιστές. Έτσι, οι ΗΠΑ έγιναν πολύ εχθρικές έναντι του Κάστρο κατά το 1959. Αυτό με τη σειρά του, ώθησε τον Κάστρο να απομακρυνθεί από οποιαδήποτε φιλελεύθερα στοιχεία που υπήρχαν στο επαναστατικό του κίνημα και να στραφεί προς τους κομμουνιστές.

Τον Οκτώβριο του 1959 ο Κάστρο δήλωσε ότι επρόσκειτο φιλικά προς τους κομμουνιστές, παρόλο που ο ίδιος δεν ήταν ακόμη κομμουνιστής, και τα φιλελεύθερα και αντι-κομμουνιστικά στοιχεία της κυβέρνησης διώχθηκαν, με πολλούς αρχικούς υποστηρικτές να φεύγουν από τη χώρα και να ενώνονται με την εξόριστη κοινότητα στο Μαϊάμι. Τον Μάρτιο του 1960 οι πρώτες συμφωνίες βοήθειας υπογράφηκαν με τη Σοβιετική Ένωση. Με φόντο τον Ψυχρό Πόλεμο, οι ΗΠΑ θεώρησαν ανεπίτρεπτη την επιρροή των Σοβιετικών στην αμερικανική ήπειρο και εγκρίθηκαν σχέδια για απομάκρυνση του Κάστρο από την εξουσία. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 επιβλήθηκε **εμπορικό εμπάργκο** στην Κούβα, κάτι που ώθησε ακόμη περισσότερο τον Κάστρο στη Σοβιετική συμμαχία. Την ίδια ώρα, η αμερικανική κυβέρνηση εξουσιοδότησε σχέδια για εισβολή στην Κούβα από εξόριστους που είχαν ως βάση τη Φλόριντα με ταυτόχρονο εσωτερικό ξεσηκωμό εναντίον του Κάστρο. Αποτέλεσμα αυτού ήταν

η Εισβολή στον Κόλπο των Χοίρων τον Απρίλιο του 1961: η εξέγερση δεν έγινε ποτέ, ενώ οι εισβολείς διώχθηκαν. Αυτό έκανε τον Κάστρο να ανακηρύξει τον Μάιο του 1961 την Κούβα σοσιαλιστική δημοκρατία και τον εαυτό του Μαρξιστή-Λενινιστή.

1.2.3 Η Φιλική Προσκόλληση του Φ. Κάστρο στους Σοβιετικούς και η Απόφαση των ΗΠΑ για Διπλωματικό και Εμπορικό Εμπάργκο

Ένα άμεσο στρατηγικό αποτέλεσμα της κουβανοσοβιετικής συμμαχίας ήταν η απόφαση για τοποθέτηση σοβιετικών πυραύλων μέσου βεληνεκούς στην Κούβα, η οποία οδήγησε στην κρίση των πυραύλων της Κούβας το 1962, κατά την οποία ο

Αμερικανός πρόεδρος Τζον Κένεντι απείλησε τη Σοβιετική Ένωση με πυρηνικό πόλεμο αν δεν αποσύρονταν οι πύραυλοι. Ο Κάστρο προέτρεψε τους Σοβιετικούς να τηρήσουν επιθετική στάση, αλλά εκείνοι τελικά υποχώρησαν. Αυτό είχε ως συνέπεια την αποκατάσταση της επικοινωνίας μεταξύ των ΗΠΑ και του Κάστρο, με αποτέλεσμα τη συμφωνία να αφεθούν ελεύθεροι αντικαθεστωτικοί που συνελήφθησαν στον Κόλπο των Χοίρων, με αντάλλαγμα πακέτο βοήθειας. Όμως το 1963 οι σχέσεις των δύο χειροτέρεψαν πάλι, όταν ο Κάστρο έκανε την Κούβα πλήρως κομμουνιστική, βασιζόμενος στο σοβιετικό μοντέλο. **Οι ΗΠΑ επέβαλαν πλήρες διπλωματικό και εμπορικό εμπάργκο στην Κούβα.** Εκείνη την εποχή η επιρροή των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική ήταν αρκετά ισχυρή και έτσι το εμπάργκο ήταν πολύ αποτελεσματικό. Η Κούβα αναγκάστηκε να διεξάγει σχεδόν όλο της το εμπόριο με τη Σοβιετική Ένωση και τους συμμάχους της.

Το 1965 ο Κάστρο συγχώνευσε τις επαναστατικές του οργανώσεις με το κομμουνιστικό Κόμμα, του οποίου έγινε Πρώτος Γραμματέας, με τον Μπλας Ρόκα Δεύτερο Γραμματέα - τον οποίο αργότερα διαδέχθηκε ο Ραούλ Κάστρο, ο οποίος, ως Υπουργός Άμυνας και το πιο έμπιστο άτομο του Φιδέλ, έγινε και παραμένει ο δεύτερος πιο ισχυρός άνθρωπος στην κυβέρνηση. Η θέση του Ραούλ Κάστρο ενισχύθηκε όταν έφυγε ο Τσε Γκεβέρα για εκστρατείες για οργάνωση επαναστατικών κινημάτων στο Κονγκό και αργότερα στη Βολιβία, όπου και σκοτώθηκε το 1967. Ο Οσβάλντο Ντορτικός Τορράδο, πρόεδρος της Κούβας από το 1959 μέχρι το 1976, ήταν ηγέτης μόνο κατ' όνομα, χωρίς καμιά εξουσία. Ο Κάστρο εισήγαγε καινούργιο σύνταγμα το 1976 σύμφωνα με το οποίο πρόεδρος έγινε ο ίδιος, παραμένοντας ταυτόχρονα και πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου.

Τη δεκαετία του 1970 ο Κάστρο κινήθηκε στη διεθνή σκηνή ως εκπρόσωπος των "αντι-ιμπεριαλιστικών" κυβερνήσεων του Τρίτου Κόσμου. Πιο συγκεκριμένα, παρείχε ανεκτίμητη στρατιωτική βοήθεια σε φιλοσοβιετικές δυνάμεις στην Ανγκόλα, την Αιθιοπία, την Υεμένη και άλλες αφρικανικές και μεσανατολικές χώρες. Οι κουβανικές δυνάμεις έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη νίκη των δυνάμεων του Λαϊκού Κινήματος για την Απελευθέρωση της Ανγκόλας στον εμφύλιο πόλεμο της χώρας το 1975. Παρόλο που ήταν οι Σοβιετικοί που πλήρωναν τα έξοδα για αυτή τη δύναμη στρατού, η παρουσία της στην Ανγκόλα ήταν αισθητή στην οικονομία και το ανθρώπινο δυναμικό της Κούβας. Αρνητική ήταν επίσης η συνεχής εξάρτηση της Κούβας από τις εξαγωγές ζάχαρης. Οι Σοβιετικοί αναγκάζονταν να παρέχουν πρόσθετη οικονομική βοήθεια αγοράζοντας όλη την παραγωγή ζάχαρης της Κούβας, παρόλο που η Σοβιετική Ένωση παρήγαγε αρκετό ζαχαροκάλαμο για τις εγχώριες ανάγκες. Σε αντάλλαγμα, οι Σοβιετικοί παρείχαν στην Κούβα όλο το πετρέλαιο που χρειαζόταν, αφού δεν μπορούσε να το εισαγάγει από πουθενά αλλού.

Η οικονομική εξάρτηση της Κούβας από τη Σοβιετική Ένωση ενισχύθηκε πολύ από την αποφασιστικότητα του Κάστρο να κτίσει το όραμά του για μια σοσιαλιστική κοινωνία στην Κούβα. Αυτό προϋπόθετε τη δωρεάν παροχή υγείας και εκπαίδευσης για όλους τους πολίτες. Τις δεκαετίες του 1970 και 1980 οι Σοβιετικοί ήταν πρόθυμοι να επιχορηγήσουν όλα αυτά με αντάλλαγμα έναν στρατηγικό σύμμαχο κάτω από τη μύτη των ΗΠΑ και την αδιαμφισβήτητη προπαγανδιστική αξία που είχε το γόητρο του Κάστρο στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Μέσα στη δεκαετία του 1970 η ικανότητα των ΗΠΑ να κρατούν απομονωμένη την Κούβα είχε αρχίσει να παίρνει την

κατιούσα. Η Κούβα αποβλήθηκε από τον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών το 1962 και για μια δεκαετία ο Οργανισμός ακολούθησε το εμπάργκο, όμως το 1975 ο ΟΑΚ ήρε όλες τις κυρώσεις εναντίον της Κούβας και τόσο το Μεξικό όσο και ο Καναδάς ανέπτυξαν στενότερες σχέσεις με την Κούβα, παρακούοντας τις εκκλήσεις των ΗΠΑ. Και οι δύο χώρες δήλωσαν ότι ήλπιζαν να προωθήσουν, μέσω της συνέχισης των εμπορικών, πολιτισμικών και διπλωματικών επαφών, τη φιλελευθεροποίηση της Κούβας - σε αυτό όμως απογοητεύτηκαν, καθώς δεν υπήρξε οποιαδήποτε ορατή μείωση της καταπίεσης της αντιπολίτευσης. Ο Κάστρο έπαψε να υποστηρίζει ανοικτά αντάρτικα κινήματα σε χώρες της Λατινικής Αμερικής, αν και φιλο-καστρικές ομάδες συνέχισαν να πολεμούν τις στρατιωτικές δικτατορίες που τότε κυβερνούσαν τις περισσότερες λατινοαμερικανικές χώρες.

1.2.4 Μεταψυχροπολεμική Εποχή

Η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 ήταν για την Κούβα βαρύτατο οικονομικό πλήγμα. Οδήγησε σε ακόμη ένα ανεξέλεγκτο κύμα μετανάστευσης στις ΗΠΑ το 1994, αλλά σιγά σιγά μειώθηκε σε μόνο μερικές χιλιάδες τον χρόνο κατόπιν συμφωνίας των ΗΠΑ με την Κούβα. Αυξήθηκε ξανά την περίοδο 2004-2006, αν και με πολύ πιο αργό ρυθμό. Η δημοτικότητα του Κάστρο δοκιμάστηκε σκληρά μετά τη Σοβιετική κατάρρευση, η οποία οδήγησε σε:

- α. Διακοπή της βοήθειας,
- β. Απώλεια μια εγγυημένης αγοράς για την κουβανική ζάχαρη και άλλα προϊόντα και

γ. Απώλεια μιας πηγής για φτηνό εισαγόμενο πετρέλαιο.

Προκάλεσε επίσης, όπως σε όλες τις κομμουνιστικές χώρες, κρίση εμπιστοσύνης σε όσους πίστευαν ότι η Σοβιετική Ένωση έκτιζε με επιτυχία το σοσιαλιστικό μοντέλο που έπρεπε να ακολουθήσουν και οι άλλες χώρες. Στην Κούβα όμως όλα αυτά δεν έπεισαν το κομμουνιστικό Κόμμα ότι ήταν καιρός να παραδοθεί οικειοθελώς η εξουσία.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990 η κατάσταση στη χώρα είχε σταθεροποιηθεί. Μέχρι τότε η Κούβα είχε φυσιολογικές - λίγο ή πολύ - οικονομικές σχέσεις με τις περισσότερες λατινοαμερικανικές χώρες και είχε βελτιώσει τις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία άρχισε να παρέχει βοήθεια και δάνεια στο νησί. Η Κίνα εμφανίστηκε επίσης στο προσκήνιο ως νέα πηγή βοήθειας και στήριξης, παρόλο που η Κούβα τάχθηκε στο πλευρό των Σοβιετικών κατά το Σινο-Σοβιετικό Σχίσμα τη δεκαετία του 1960. Η Κούβα βρήκε επίσης καινούργιους συμμάχους στον πρόεδρο Ούγο Τσάβες της Βενεζουέλας και τον πρόεδρο Έβο Μοράλες της Βολιβίας, χώρες με σημαντική εξαγωγή πετρελαίου και αερίου.

1.2.5 Από τον Φιδέλ στον Ραούλ Κάστρο

Στις 31 Ιουλίου 2006 ο Φιδέλ Κάστρο παρέδωσε τα καθήκοντά του ως Πρόεδρος του Κρατικού Συμβουλίου, Πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου, Πρώτος Γραμματέας του Κουβανικού κομμουνιστικού Κόμματος και Αρχηγός των Ενόπλων

Δυνάμειν στον αδελφό του και Πρώτο Αντιπρόεδρο, Ραούλ Κάστρο. Έπειτα από την παραίτηση του Φιδέλ και την επίσημη ανάληψη της προεδρίας από τον αδερφό του Ραούλ, έγιναν διάφορες μεταρρυθμίσεις στη χώρα.

Το Μάρτιο του 2008 ο Πρόεδρος Ραούλ Κάστρο ανακοίνωσε ότι αίρει ορισμένους από τους περιορισμούς που είχε επιβάλει ο αδελφός του Φιδέλ στις ξενόφερτες πολυτέλειες, σε μια προσπάθεια να διαφυλάξει την οικονομική ισότητα στην κομμουνιστική χώρα. Ως αποτέλεσμα αυτού, χιλιάδες Κουβανοί έσπευσαν να αποκτήσουν για πρώτη φορά νόμιμα κινητά τηλέφωνα και άλλες ηλεκτρονικές συσκευές.

1.2.6 Το παρόν

Η Κούβα σήμερα αναζητά εναγωνίως διέξοδο από την

συνολική στασιμότητα που της προσέφερε το καθεστώς Κάστρο από το 1959. Οι ελπίδες των γηγενών είχαν αναπτρωθεί με την εκλογή του Barack Obama, ο οποίος στην προεκλογική του Agenda είχε τοποθετήσει σαφώς την επανεξέταση του εμπάργκο κατά της Κούβας καθώς και την διπλωματική «αποκατάσταση» των δύο χωρών η οποία είναι παγωμένη από το 1963. Η άρση του εμπάργκο αναμένεται να σημαίνει μία νέα ημέρα για την Κούβα: Η εισροή ξένου συναλλάγματος θα είναι αναπόφευκτα μεγαλύτερη και ως συνέπεια αυτού, θα αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο των γηγενών.

2. Αναφορά σε Παραγωγικούς Συντελεστές και Λοιπούς Τομείς της Οικονομίας

2.1 Κεφάλαιο (Κ), Επιχειρηματικότητα (Ε) και κύριοι Τομείς Παραγωγικότητας

Η κυβέρνηση της Κούβας κατά τη Σύγχρονη και Νεότερη Ιστορία της, εμμένει στις σοσιαλιστικές της αρχές σχετικά με την οργάνωση και προγραμματισμό της οικονομίας της, η οποία ελέγχεται από το κράτος. **Η κυβέρνηση είναι ο ιδιοκτήτης και διαχειριστής των περισσότερων μέσων παραγωγής** και η πλειονότητα του εργατικού δυναμικού εργοδοτείται από το δημόσιο τομέα. Υπάρχουν **περιορισμοί στις επενδύσεις κεφαλαίων**, για τις οποίες απαιτείται έγκριση από την κυβέρνηση. Οι περισσότερες **τιμές και ποσότητες αγαθών για κάθε πολίτη καθορίζονται από την κυβέρνηση**.

Όπως συνέβη και σε κάποιες άλλες κομμουνιστικές και μετα-κομμουνιστικές χώρες μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Κούβα έκανε κάποιες περιορισμένες κινήσεις για μικρή απελευθέρωση της αγοράς, με στόχο να μετριάσει τα σοβαρά προβλήματα έλλειψης τροφίμων, καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών που προκάλεσε το τέλος των σοβιετικών χορηγιών. Αυτά τα μέτρα περιλάμβαναν κάποια αυτοεργοδότηση στον λιανικό τομέα και τον τομέα της ελαφράς βιομηχανίας, τη νομιμοποίηση του αμερικανικού δολαρίου στις συναλλαγές και την ενθάρρυνση του τουρισμού. Το 1996 ο τουρισμός ξεπέρασε τη βιομηχανία ζάχαρης, που ως τότε ήταν ο κύριος τομέας βιομηχανικής δραστηριοποίησης, ως η μεγαλύτερη πηγή εσόδων σε σκληρό νόμισμα. Η Κούβα την τελευταία δεκαετία τριπλασίασε το μερίδιο αγοράς της στον τουρισμό της Καραϊβικής, ενώ με

μεγάλες επενδύσεις στην τουριστική υποδομή αυτός ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται να συνεχίσει. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι με επίσημα στοιχεία 1,9 εκατομμύρια τουρίστες επισκέφθηκαν την Κούβα το 2003, κυρίως από τον Καναδά και την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποφέροντας έσοδα 2,1 εκατομ. Δολάρια. Η απότομη ανάπτυξη του τουρισμού κατά την Ειδική Περίοδο είχε σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις στην Κούβα. Αυτό έχει οδηγήσει στην πεποίθηση ότι στην Κούβα αναδύεται μια διπλή οικονομία και προωθείται ένα καθεστώς τουριστικού απάρτχαιντ στο νησί.

Η Κούβα ήταν κάποτε η πρώτη χώρα στον κόσμο στην παραγωγή και την εξαγωγή ζάχαρης. Η παραγωγή έχει μειωθεί λόγω συχνών καταιγίδων και ξηρασίας τα τελευταία χρόνια, φαινομένων τα οποία έχουν πλήξει τις φυτείες. Επιπλέον, η έλλειψη επένδυσης σε υποδομή έχει αναγκάσει πολλούς μύλους να κλείσουν.

Όπως σε κάθε περιοχή του κόσμου που εφήρμοσε το σοσιαλιστικό μοντέλο το κράτος είναι ο μεγαλύτερος έμπορος: Αποτελεί τον μονοπωλιακό κάτοχο της γης, τον μόνο ο οποίος μπορεί να αγοράζει τα αγροτικά προϊόντα που παράγονται στην επικράτεια της Κούβας, απαγορεύοντας μάλιστα κάθε είδους εξαγωγής σε ό,τι σχετίζεται με αγροτικά προϊόντα πέραν του καπνού και των παραγωγών αυτού προϊόντων. Τρόφιμα όπως το κρέας και το γάλα μοιράζονται στους ντόπιους με δελτίο, καθώς η εγχώρια παραγωγή αδυνατεί να καλύψει πλήρως τις ανάγκες του πληθυσμού. «Τα τρόφιμα που παρέχει το κράτος τελειώνουν μέσα σε μία εβδομάδα», εξομολογείται στο τρίτο μέρος του οδοιπορικού της τηλεοπτικής εκπομπής των Πρωταγωνιστών μία Κουβανή .

Το ελεύθερο εμπόριο πλήττεται, δημιουργώντας ένα

ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών με πολύ υψηλά ελλείμματα που, περιτέλλει οποιαδήποτε αύξηση των δημοσίων εσόδων και κατ' επέκταση των δημοσίων εξόδων για πάσης φύσεως παροχές.

Στο πεδίο της ελευθερίας στο εμπόριο η Κούβα βρίσκεται στην ομάδα κρατών με υψηλό δείκτη προστατευτισμού παγκοσμίως. Όπως είναι φυσικό, για κάθε σοσιαλιστικό μοντέλο, η ιδιωτική ιδιοκτησία είναι παράνομη και όλα βρίσκονται υπό τον έλεγχο του Κράτους.

Η **γραφειοκρατία** χωλαίνει, με την **επιχειρηματικότητα να βρίσκεται σε απόλυτο κρατικό έλεγχο**, καθώς η ίδρυση επιχείρησης απαιτεί μια δαιδαλώδη διαδικασία γραφειοκρατικής τρέλας. Οποιαδήποτε προσπάθεια για έναρξη κάθε είδους επιχείρησης, εκτός από μία σειρά απανωτών γραφειοκρατικών κριτηρίων, οφείλει να έχει την άδεια της ανώτατης ηγεσίας, της οποίας ο πρόεδρος εγκρίνει κάθε έναρξη επιχείρησης ξεχωριστά και προσωπικά, όπως έχει αποκαλύψει ρεπορτάζ της Washington Post. Παρά την προσπάθεια που είχε γίνει για την αύξηση της επιχειρηματικότητας ως δίοδου για αύξηση ρευστότητας και της εσωτερικής προσφοράς και ζήτησης κατά τα έτη 2000-2005, η κυβέρνηση της Κούβας αποφάσισε να επανέλθει στους παλαιούς περιορισμούς, επαναφέροντας όλα τα προστατευτικά μέτρα.

Σύμφωνα με το Heritage Foundation, μίας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων υπό την αιγίδα της κορυφαίας οικονομικής εφημερίδας Wall Street Journal, ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας στην Κούβα είναι από τους χειρότερους στον κόσμο, με τον οργανισμό να την κατατάσσει στις 10 χώρες με τις χαμηλότερες αποδόσεις.

2.2 Εργασία (L)

Η Εργασία (Labor) φανερώνει το εργατικό δυναμικό που χρησιμοποιείται κατά την παραγωγική διαδικασία αγαθών και υπηρεσιών σε μια κοινωνία. Αφορά συνεπώς τον ανθρώπινο παράγοντα που μετέχει κατά τη διαδικασία της παραγωγής.

2.2.1 Εργατικό Δυναμικό και Αποδοτικότητα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στην Κούβα η **κυβέρνηση είναι ο ιδιοκτήτης και διαχειριστής των περισσότερων μέσων παραγωγής και η πλειονότητα του εργατικού δυναμικού εργοδοτείται από το κράτος**. Μόνο τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τάση για περισσότερη εργοδότηση στον ιδιωτικό τομέα. Ενδεικτικά, το 2000 η εργοδότηση στον δημόσιο τομέα ήταν 77,5% και στον ιδιωτικό 22,5%, σε σύγκριση με 91,8% και 8,2% που ήταν το 1981.

Σημαντικό παράγοντα αποδοτικότητας της εργασίας, είναι αναμφισβήτητα το **υψηλό μορφωτικό επίπεδο**, το οποίο κατέχει ο κουβανικός λαός. Παρά την δυσμενή οικονομική κατάσταση στα δημοσιονομικά και τα οικονομικά δεδομένα της, η Κούβα έχει γίνει σημείο αναφοράς ως προς τις παροχές σε επίπεδο υγείας και εκπαίδευσης. Το εκπαιδευτικό σύστημα του νησιού παράγει αποτέλεσμα καθώς το ποσοστό του εγγράμματος πληθυσμού αποτελεί το 99,4% σύμφωνα με στοιχεία της Unicef. Επίσης, οι παροχές υγείας είναι ευρέως διαδεδομένες, με το σύστημα πρόνοιας να μεριμνά τόσο για την περίθαλψη και την υγειονομική κάλυψη του πληθυσμού αδιακρίτως όσο και για την παροχή βοήθειας σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όπως οι μονογονεϊκές

οικογένειες και οι ανύπαντρες μητέρες. Το κουβανικό εκπαιδευτικό σύστημα, παρά τις όποιες μομφές για τον μονόπλευρο χαρακτήρα του και την καθεστωτική προπαγάνδα στο εσωτερικό του, αποτελεί ένα άκρως επιτυχημένο μοντέλο δραστηκής μείωσης του αναλφαβιτισμού ανά τον κόσμο, έχοντας προσελκύσει το ερευνητικό ενδιαφέρον πολλών παγκόσμιων φορέων όπως η Διεθνής Αμνησία και η Unicef. Ακόμα και η εφημερίδα Guardian εξαίρει το κουβανικό μοντέλο εκπαίδευσης, το οποίο μάλιστα βελτιώθηκε με την άνοδο του Raul Castro στην εξουσία.

Παρά ταύτα, ορισμένα στοιχεία που έχει αποκτήσει ο κουβανικός λαός, λόγω της ενασχόλησής του κατά κύριο λόγο με το δημόσιο τομέα και με δεδομένες παροχές, είχε ως αντίκτυπο την όχι τόσο αποτελεσματική και αποδοτική προσφορά εργασίας και συγκεκριμένα:

α. **Η έλλειψη κινήτρων στο χώρο της εργασίας.** Στην Κούβα ο μέσος μισθός σήμερα είναι 310 πέσος. Όσο μικρό και αν ακούγεται, άλλο τόσο μικρότερο είναι το ποσό στην πραγματικότητα. Διακόσια πενήντα πέσος, αντιστοιχούν σε 11 ευρώ τον μήνα, ποσό που μαρτυρά όχι μόνο την ποιότητα ζωής στην Κούβα, αλλά και τα χαμηλά επίπεδα οικονομικής μεγέθυνσης και **κατανομής εισοδήματος**. Με αυτά τα δεδομένα, ο μέσος Κουβανός εργάτης δεν αποδίδει τα αναμενόμενα λόγω:

(1) Τα χαμηλά επίπεδα εισοδήματος τον αναγκάζουν να μην ανησυχεί τόσο για την παραγωγικότητα της εργασίας του, καθώς έχει προβλήματα βιωσιμότητας να αντιμετωπίσει στην καθημερινότητα, τα οποία προηγούνται του ζήλου για παραγωγικότητα,

(2) Με δεδομένο το ύψος των απολαβών του, δεν έχει κίνητρο για επίτευξη στόχων στον εργασιακό τομέα.

β. Η **έλλειψη** αυτή κινήτρων, έχει στερήσει την **ενεργητικότητα και το ανήσυχο πνεύμα των εργαζομένων**.

γ. **Δεν επιδεικνύουν την αναγκαία ανταγωνιστικότητα**, που μπορεί να συναντήσει κανείς στον εργασιακό χώρο της ελεύθερης αγοράς.

δ. **Επιδεικνύουν χαλαρότητα σε θέματα που αφορούν σε πειθαρχία** κατά την άσκηση των εργασιακών καθηκόντων τους.

Πάντως, το πνεύμα του κουβανικού λαού, βρήκε διέξοδο μέσα από την «παρα-οικονομία». Η αδυναμία των δημόσιων μισθών να καλύψουν τις προσωπικές ανάγκες των πολιτών σε ένα σύστημα απόλυτα ελεγχόμενης κατανομής αγαθών, στο οποίο παρατηρούνται διαχρονικά ελλείψεις, καθώς επίσης η ποικιλία και η ποσότητα των διαθέσιμων αγαθών μειώθηκε, οι Κουβανοί στράφηκαν στη «μαύρη αγορά» για εξασφάλιση βασικών τροφίμων, ρουχισμού και άλλων προϊόντων. Επιπρόσθετα, εξακολουθεί να υπάρχει διαφθορά σε χαμηλό επίπεδο, όπως μικροκλοπές αντικειμένων που αποτελούν κρατική περιουσία για πώληση στη μαύρη αγορά. Με το φαινόμενο της «μαύρη αγοράς» θα ασχοληθώ σε ξεχωριστή ενότητα.

Το σταδιακό άνοιγμα επίσης της κουβανικής αγοράς, έδωσε τη δυνατότητα να εκδηλωθούν ανοιχτά ορισμένες πτυχές και χαρίσματα της κουβανικής επιχειρηματικότητας. Ιδιαίτερα στον τομέα της γεωργίας, οι κουβανοί έδειξαν να αφουγκράζονται της ανάγκες της αγοράς και να προσαρμόζονται ταχέως στις σύγχρονες απαιτήσεις, αξιοποιώντας με οποιονδήποτε τρόπο, το περιθώριο για επιχειρηματική δράση που τους δημιουργούσε η κυβερνητική πολιτική.

2.2.1 Μέγεθος και Μεταβολές Εργατικού Δυναμικού

2.2.1.1 Μετανάστευση/Μετακίνηση Εργατικού Δυναμικού

Η **μετανάστευση** από και προς την Κούβα είχε αισθητό αντίκτυπο στη χώρα τον 20ό αιώνα. Από το 1959 και μετά περισσότεροι από ένα εκατομμύριο Κουβανοί εγκατέλειψαν το νησί, πηγαίνοντας κυρίως στο Μαϊάμι, των Ηνωμένων Πολιτειών, όπου μια ισχυρή, μορφωμένη και οικονομικά δυνατή εξόριστη κουβανική κοινότητα υπάρχει σήμερα. Το **κύμα φυγής** που παρατηρήθηκε αμέσως μετά την επανάσταση στην Κούβα αφορούσε κυρίως τη μεσαία και ψηλή κοινωνική τάξη, η οποία ήταν ως επί το πλείστον λευκοί, κάτι που συνέβαλε σε αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα με αλλαγές στη γεννητικότητα και τη φυλετική ταύτιση μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών ομάδων. Σε μια προσπάθεια ομαλοποίησης της μετανάστευσης μεταξύ των δύο χωρών - ιδιαίτερα μετά τη μαζική έξοδο από τη Μαριέλ - η Κούβα και οι Ηνωμένες Πολιτείες συμφώνησαν το 1994 στη μείωση της μετανάστευσης προς τις ΗΠΑ. Βάσει της συμφωνίας, οι Ηνωμένες Πολιτείες δίνουν συγκεκριμένο αριθμό θεωρήσεων διαβατηρίου σε Κουβανούς που επιθυμούν να μεταναστεύσουν (20.000 από το 1994), ενώ όσοι συλληφθούν στη θάλασσα προσπαθώντας να εισέλθουν στις ΗΠΑ χωρίς άδεια επιστρέφουν στην Κούβα. Ο αμερικανικός νόμος δίνει στον Γενικό Εισαγγελέα τη δυνατότητα να δώσει άδεια μόνιμης παραμονής σε άτομα κουβανικής προέλευσης ή υπηκοότητας που επιθυμούν διευθέτηση του στάτους τους αν έχουν παραμείνει στις Ηνωμένες Πολιτείες για

διάστημα τουλάχιστον ενός έτους μετά την αποδοχή ή αποφυλάκισή τους και πληρούν τις προϋποθέσεις για να γίνουν δεκτοί στη χώρα ως μετανάστες· οι αποδράσεις αυτές είναι πολύ συχνά τολμηρές και εφευρετικές. Ο αριθμός των Κουβανών που φεύγουν μέσω θαλάσσης εξακολουθεί να είναι περίπου 2.000 ετησίως, με μικρή αυξητική τάση.

Σχετικά με την ελευθερία διακίνησης προσώπων και εργατικού δυναμικού, τα δεδομένα είναι αμείλικτα. **Η Κουβανική αρχή τηρεί αυστηρότατες προϋποθέσεις στην είσοδο ξένων στο νησί και τηρεί δρακόντεια πολιτική στην έξοδο των κατοίκων από αυτό.**

Ιστορικά, η Κούβα έχει να επιδείξει ένα από τα ψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης και αλφαριθμητισμού στη Λατινική Αμερική μετά την επανάσταση. Όλη η εκπαίδευση είναι δωρεάν για όλους τους Κουβανούς πολίτες, συμπεριλαμβανομένης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν επιτρέπονται. Η φοίτηση σε σχολείο είναι υποχρεωτική για όλους από τις ηλικίες έξι μέχρι δεκαέξι και όλοι οι μαθητές, ανεξαρτήτως ηλικίας ή φύλου, φορούν σχολική στολή με χρώματα που υποδηλώνουν τον βαθμό της εκπαίδευσης. Η κατώτερη εκπαίδευση διαρκεί έξι χρόνια, ενώ η μέση χωρίζεται σε βασική και προ-πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Η ανώτερη εκπαίδευση παρέχεται από πανεπιστήμια, ανώτερες σχολές, ανώτερα παιδαγωγικά ινστιτούτα και ανώτερα πολυτεχνικά ινστιτούτα. Το Υπουργείο Ανώτερης Εκπαίδευσης της Κούβας έχει επίσης προγράμματα εκπαίδευσης αγροτών σε αγροτικές περιοχές, οι οποίοι παρακολουθούν τακτικά απογευματινά και νυχτερινά μαθήματα. Το Πανεπιστήμιο της Αβάνας ιδρύθηκε το 1728 και υπάρχουν πολλά άλλα κολέγια και πανεπιστήμια. Με δεδομένη τη δωρεάν εκπαίδευση των κουβανών

πολιτών, θεωρείται αναγκαία η παραμονή του ανθρωπίνου δυναμικού, στο οποίο η κυβέρνηση της Κούβας θεωρεί ότι έχει επενδύσει. Συνεπώς, δεν επιτρέπει να εξέλθει της χώρας, εργατικό δυναμικό και να έχει απώλειες η κρατική οικονομία

2.2.1.2 Αστικοποίηση

Η **αστικοποίηση** στην Κούβα είναι ιδιαίτερα έντονη από το 1950, με τον αστικό πληθυσμό που το 1958 αποτελούσε το 40% του συνόλου τώρα να έχει ξεπεράσει το 75%. Χαρακτηριστικά η κουβανική κυβέρνηση ελέγχει την εγκατάσταση ανθρώπων στην πρωτεύουσα Αβάνα, με το σκεπτικό ότι η μητροπολιτική της περιοχή, όπου διαμένει το 20% του πληθυσμού της χώρας, δεν διαθέτει κατάλληλες αστικές υποδομές για να δεχτεί τόσο κόσμο. Επίσης υπάρχει και εσωτερική μετανάστευση στην Αβάνα, κυρίως από την ανατολική Κούβα.

2.3 Εξωτερικό εμπόριο και αποκλεισμοί

Πριν από την ανατροπή της Σοβιετικής Ένωσης, το 1991, η οικονομία της χώρας εξαρτιόταν από τη Σοβιετική Ένωση, ιδιαίτερα όσον αφορά τις εξαγωγές, αλλά και γενικότερα σε θέματα οικονομικών ενισχύσεων. Χαρακτηριστικά, οι Σοβιετικοί πλήρωναν την κουβανική ζάχαρη πιο ακριβά από την τιμή της αγοράς, ενώ πουλούσαν στην Κούβα πετρέλαιο σε τιμή πιο χαμηλή από αυτήν της αγοράς. Η διακοπή των χορηγιών αυτών προκάλεσε απότομη και κατακόρυφη επιδείνωση της εγχώριας οικονομίας, φάση την οποία οι Κουβανοί ονόμασαν "Período Especial" (Ειδική

Περίοδος). Το 1992 οι Ηνωμένες Πολιτείες σκλήρυναν τη στάση τους αναφορικά με το **οικονομικό εμπάργκο**, συμβάλλοντας στη πτώση του βιοτικού επιπέδου στην Κούβα, το οποίο έφτασε σε κρίσιμο σημείο μέσα σε ένα έτος.

Κατά τα τελευταία έτη, και από τότε που ανέλαβε την εξουσία στην Βενεζουέλας ο Ούγο Τσάβες, η οικονομική βοήθεια από τη Βενεζουέλα συνέβαλε στη βελτίωση της οικονομίας της Κούβας. Η στήριξη της Βενεζουέλας προς την Κούβα γίνεται με την παροχή 80.000 βαρελιών πετρελαίου ημερησίως, με αντάλλαγμα επαγγελματικές υπηρεσίες και γεωργικά προϊόντα. Πρόσφατα, η Κούβα απέσυρε κάποια από τα μέτρα που πήρε τη δεκαετία του 1990. Το 2004 η κυβέρνηση στήριξε δημόσια το ευρώ ως ένα "παγκόσμιο αντιστάθμισμα στο δολάριο ΗΠΑ", και απέσυρε το νόμισμα των Ηνωμένων Πολιτειών από την κυκλοφορία σε καταστήματα και επιχειρήσεις. Η αύξηση των περιορισμών από την αμερικανική κυβέρνηση για ταξίδια προς την Κούβα από Κουβανο-Αμερικανούς και για τα χρηματικά ποσά που μπορούσαν να μεταφέρουν στο νησί ισχυροποίησε τον έλεγχο της κουβανικής κυβέρνησης στην κυκλοφορία του δολαρίου στο νησί. Την τελευταία δεκαετία οι Κουβανοί λάμβαναν κάθε χρόνο συνολικά από 600 εκατομμύρια μέχρι 1 δισ. δολάρια ΗΠΑ, κυρίως από μέλη των οικογενειών τους που ήταν εγκατεστημένοι στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το 2005 η Κούβα εξήγαγε 2,4 δισ. δολάρια, 114η από 226 χώρες, και εισήγαγε 6,9 δισ. δολάρια, 87η από 226 χώρες. Οι κύριοι εξαγωγικοί εταίροι είναι η Ολλανδία, ο Καναδάς και η Κίνα. Κύριοι εισαγωγικοί εταίροι είναι η Βενεζουέλα, η Ισπανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Οι βασικές εξαγωγές της Κούβας είναι ζάχαρη, νίκελ, καπνός, ψάρι, ιατρικά προϊόντα, εσπεριδοειδή,

καφές και καταρτισμένο εργατικό δυναμικό. Οι εισαγωγές περιλαμβάνουν τρόφιμα, καύσιμα, ρουχισμό και μηχανήματα. Το εξωτερικό χρέος της Κούβας υπολογίζεται σήμερα στα 13 δισ. δολάρια, περίπου 38% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με το Heritage Foundation, η Κούβα εξαρτάται από πιστώσεις που μεταφέρονται από χώρα σε χώρα. Η πτώση του μεριδίου της Κούβας στην παγκόσμια εξαγωγή ζάχαρης από 35% που ήταν κάποτε στο 10% που είναι σήμερα οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, περιλαμβανομένης της πτώσης της τιμής της ζάχαρης διεθνώς, η οποία κατέστησε την Κούβα λιγότερο ανταγωνιστική στην παγκόσμια αγορά. Η Κούβα παράγει το 6,4% της παγκόσμιας παραγωγής νίκελ, το οποίο αντιστοιχεί στο 25% περίπου των συνολικών εξαγωγών της Κούβας.

3 Η Ύπαρξη διπλού Νομίσματος

Ο κουβανέζικος σοσιαλισμός καθιέρωσε το νομισματικό δυϊσμό του το 1994 μετά τον «θάνατο» της Σοβιετικής Ένωσης και την κατάρρευση του πολιτικού και οικονομικού συστήματος των σοσιαλιστικών χωρών, που αποτελούσαν σχεδόν τους μοναδικούς οικονομικούς συνεργάτες της Κούβας. Για να λειτουργήσει ο τουρισμός ως εισροή συναλλάγματος που μένει στη χώρα και δεν φεύγει, στην Κούβα έχει εισαχθεί το διπλό νόμισμα. Η Κούβα πουλάει τις τουριστικές της υπηρεσίες αρκετά ακριβά. Σε άλλο νόμισμα συναλλάσσεται ο πληθυσμός, σε διαφορετικό οι τουρίστες. Το τουριστικό νόμισμα μάλιστα είναι ακριβό. Μια μονάδα, ένα CUC (Peso convertible cubano), αντιστοιχεί περίπου σε ένα ευρώ. Για τη διαμονή τους, στα εστιατόρια και στα μπαρ, στα τουριστικά μαγαζιά και για τη μετακίνησή τους, οι τουρίστες συναλλάσσονται μόνο σε CUC, τα οποία αλλάζουν στο

αεροδρόμιο, στις τράπεζες ή στα μεγάλα ξενοδοχεία. Το διπλό νόμισμα είναι μια έξυπνη λύση σε σχέση με τις άλλες χώρες τις Λατινικής Αμερικής, όπου οι μιν τιμές είναι εξευτελιστικές, οι αξιόπιστες υπηρεσίες όμως προσφέρονται μόνο σε δολάρια που πληρώνονται κατευθείαν στο εξωτερικό.

Αναγκαία μιν λύση προκειμένου να υπάρχει διασπορά του τουριστικού εισοδήματος στον πληθυσμό, δημιουργεί όμως μια διπλή κοινωνία. Αν ο μισθός ενός δάσκαλου, ενός γιατρού ή κινός καθηγητή πανεπιστημίου είναι μικρότερος από όσα πληρώνει ένας τουρίστας σε CUC για μια βραδιά ή για ένα δείπνο, τότε σημαίνει ότι δημιουργείται μια παράλληλη κοινωνία που ζει πολύ καλύτερα, γιατί έχει έσοδα στο ακριβό νόμισμα και έξοδα στο φτηνό. Αυτή η κοινωνία είναι και εδαφικά διαχωρισμένη. Η Habana Vieja, δηλαδή το ιστορικό κέντρο της πόλης, καθώς επίσης και τα ιστορικά κέντρα του Cienfuegos, του Trinidad του Santiago και άλλων πόλεων είναι κατειλημμένα από τουρίστες, ενώ η υπόλοιπη πόλη, πιο φτωχή, από τον ντόπιο πληθυσμό που ζει με τα δικά του πολύ χαμηλά εισοδήματα. Χαρακτηριστική είναι και η διαφορά ανάμεσα στους μισθούς με το διπλό σύστημα του πέσο, αφού ένας χειρουργός λαμβάνει περίπου 20 δολάρια το μήνα, ενώ ένας σερβιτόρος σε ξενοδοχείο πολυτελείας που έχει ξένους τουρίστες μπορεί να φθάνει να βγάξει 400 με 500 δολάρια το μήνα. Διηγούνται ένα ανέκδοτο στην Κούβα, για τον νευροχειρουργό που ονειρεύεται μια μέρα να αποκτήσει μια λιμουζίνα του '50 και να γίνει ταξιτζής για τουρίστες. Διπλό νόμισμα σημαίνει διπλή κοινωνία.

Από πολιτική και κοινωνική σκοπιά μια ενδεχόμενη απόφαση της κυβέρνησης, κάτι που υπήρχε σα σκέψη από το 2013 και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα του Κομμουνιστικού

Κόμματος "Γκράνμα", φαίνεται ότι θα περιορίζει την αύξηση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, γιατί για παράδειγμα όποιος είχε πρόσβαση σε εργασίες που μπορούσε να προμηθευτεί το "καλό" νόμισμα και συνεπώς αγαθά υψηλότερης ποιότητας από αυτά που θα μπορούσε να προμηθευτεί το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού. Η κατάργηση του διπλού νομίσματος θέτει στην πράξη ένα τέλος στον αποκλεισμό ενός τμήματος του πληθυσμού από την καταναλωτική αγορά, ενώ για άλλους αντιπροσωπεύει την κατάργηση βασικών προνομίων.

Ανάλογη κατάσταση είχε δημιουργηθεί, αλλά με διαφορετικούς όρους, και στη Βενεζουέλα, όταν η κυβέρνηση του Τσάβες υιοθέτησε μια διπλή ισοτιμία του νομίσματος, που είχε περισσότερο «εικονικά» χαρακτηριστικά, γιατί χρησιμοποιείτο μόνο στην εισαγωγή προϊόντων από τρίτες χώρες και μόνο από το κράτος, γεγονός που οδήγησε σε κατακόρυφες ανατιμήσεις των εισαγόμενων προϊόντων για το μέσο καταναλωτή. Το σύστημα αυτό καταργήθηκε προ καιρού με αρκετές δυσκολίες. γεγονός που ίσως οδήγησε την Κούβα να προετοιμάσει καλύτερα το έδαφος για την κατάργηση του διπλού νομίσματος.

Το σίγουρο είναι ότι η κατάργηση του διπλού νομίσματος δεν θα είναι εύκολη, γιατί το πέσο των «πλουσίων» κυμαίνεται κατά 25 φορές σε υψηλότερα επίπεδα από το πέσο των «φτωχών», γιατί θα πρέπει να πάρει υπόψη της την παραγωγικότητα της εργασίας και την ισοτιμία του «νέου» νομίσματος στις συναλλαγματικές αγορές.

4 Προσδιορισμός Τιμών Αγαθών και «Μαύρη Αγορά»

Κάτω από συνθήκες ελεύθερης αγοράς, οι τιμές των κάθε είδους αγαθών και υπηρεσιών, προσδιορίζονται από τις δυνάμεις ισορροπίας της αγοράς. Σημείο ισορροπίας είναι μια κατάσταση στην οποία η προσφορά ενός αγαθού είναι ακριβώς ίση με τη ζήτηση του. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ούτε πλεόνασμα, ούτε έλλειψη στην αγορά, η τιμή ενός αγαθού τείνει να παραμένει σταθερή σε αυτήν την κατάσταση, μέχρι να βρεθεί κάποιος εξωγενής παράγοντας που θα τη μεταβάλλει, όπως μια αλλαγή στους προσδιοριστικούς παράγοντες της προσφοράς (τεχνολογική καινοτομία) ή στους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης (προτιμήσεις καταναλωτών). Στην περίπτωση που η ζήτηση είναι ίση με την προσφορά, αγοραστές και πωλητές θα μείνουν ικανοποιημένοι γιατί θα πραγματοποιήσουν τις συναλλαγές που επιθυμούν κι έτσι δε θα υπάρξει τάση αλλαγής της τιμής του προϊόντος (ισορροπία της αγοράς).

Στην Οικονομία της Κούβας και τον προσδιορισμό των τιμών της αγοράς όμως, κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Αυτό οφείλεται στους εξής παράγοντες:

α. Τα αγαθά και οι υπηρεσίες προσφέρονται από το κράτος, το οποίο και διαμορφώνει τις τελικές τιμές.

β. Δεν υπάρχουν ιδιωτικές επιχειρήσεις και βιομηχανίες, με αποτέλεσμα τη μη δυνατότητα ελεύθερης παραγωγής ομοειδών προϊόντων.

γ. Λόγω του εμπορικού εμπάργκο, δεν ήταν εφικτή η υποκατάσταση προϊόντων.

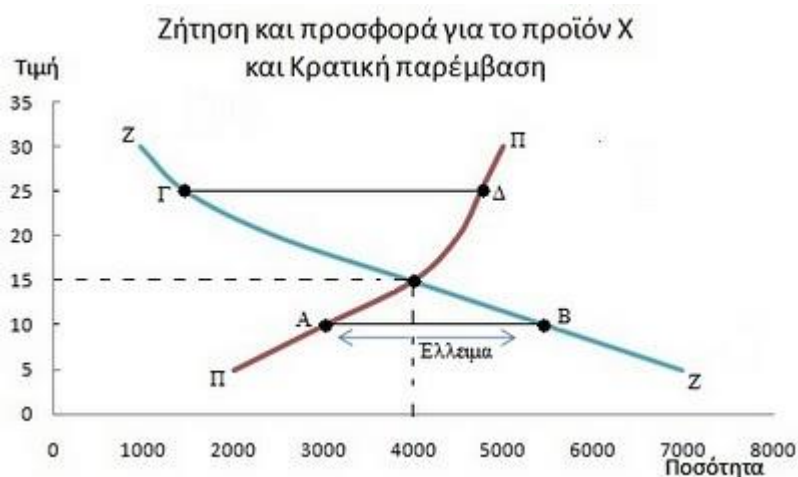
δ. Λόγω του εμπορικού εμπάργκο επίσης, είναι αδύνατη η εισαγωγή α' υλών. Αυτό συνεπάγεται, η παραγωγή να έχει

«ταβάνι» και ακόμα και βασικά είδη να παράγονται σε περιορισμένες τιμές.

Συνεπώς, η αγορά λειτουργεί τεχνητά σε κατάσταση ανισορροπίας και έχουμε **κρατικές πολιτικές ελέγχου τιμών**. Πιο συγκεκριμένα, αν υπήρχε ελεύθερη αγορά και με δεδομένη αδυναμία απεριόριστων παραγόμενων ποσοτήτων, θα είχαμε σε αρκετές περιπτώσεις (λόγω περιορισμένης προσφοράς και υψηλής ζήτησης), υψηλότερες τιμές από αυτές που θα μπορούσε να ανταποκριθεί ο μέσος κουβανός. Έτσι παρεμβαίνει το κράτος και ορίζει ανώτατη τιμή.

Έστω πχ ότι επειδή η τιμή ενός προϊόντος (πούρα) που διαμορφώνεται στην ελεύθερη αγορά φαίνεται υψηλή, το κράτος παρεμβαίνει ορίζοντας χαμηλότερη τιμή. Στον παρακάτω πίνακα περιέχονται υποθετικά στοιχεία για το αγαθό X (πούρα).

Η τιμή ισορροπίας είναι 15 CUC/συσσκευασία προϊόντος. Αν το κουβανικό κράτος ορίσει ως υποχρεωτική την τιμή των 10 CUC, η ποσότητα που ζητείται είναι 5.500 μονάδες ενώ εκείνη που προσφέρεται είναι μόνο 3.000 μονάδες. Υπάρχει επομένως έλλειμμα προσφοράς στην κουβανική αγορά ίσο με

2.500 μονάδες. Αυτό αντιστοιχεί στο διάστημα AB στο διάγραμμα παραπάνω. Ορισμένοι αγοραστές (πχ τουρίστες με πολύ υψηλότερο εισόδημα), δε θα μπορέσουν να αγοράσουν τις ποσότητες που επιθυμούν. Ενδέχεται έτσι να αναπτυχθεί **μαύρη αγορά ή παράλληλη αγορά (black market ή parallel market)**, στην οποία το προϊόν θα διατίθεται παράνομα σε τιμή πολύ υψηλότερη όχι μόνον από εκείνην που έχει ορισθεί, αλλά και από την τιμή ισορροπίας. Ανώτατες τιμές είναι δυνατόν να ορισθούν όχι μόνο για αγαθά αλλά και για υπηρεσίες, π.χ. για μεταφορές με ταξί, ενοίκια τουριστικών καταλυμάτων κτλ.

Το κράτος μπορεί επίσης (σε λιγότερες βέβαια περιπτώσεις στην αγορά της Κούβας), για να υποστηρίξει ορισμένες κοινωνικές ομάδες ή για να ενθαρρύνει την παραγωγή ορισμένων προϊόντων, να ορίσει ότι η τιμή ενός παραγωγικού συντελεστή ή ενός προϊόντος δεν μπορεί να πέσει κάτω από ένα επίπεδο. Θα υπάρξει επομένως ένα πλεόνασμα προσφοράς. Για να διατηρηθεί η τεχνητά υψηλή τιμή, το κράτος θα πρέπει να απορροφήσει το πλεόνασμα (πχ εξαγωγή ζάχαρης με εμπορικές συμφωνίες), γιατί διαφορετικά οι πωλητές θα βρεθούν με ανεπιθύμητα αποθέματα από τα οποία θα προσπαθήσουν να απαλλαγούν με μείωση της τιμής του προϊόντος.

5 Ανάλυση της Αγοράς της Κούβας

5.1 Μονοπώλιο

Ένα βασικό κριτήριο με το οποίο διακρίνουμε τις μορφές της αγοράς στην οικονομική θεωρία, είναι ο βαθμός ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων ενός κλάδου, που εξαρτάται από τον αριθμό των επιχειρήσεων και από την ομοιογένεια του προϊόντος που παράγουν και διαθέτουν. Με βάση το κριτήριο αυτό οι κυριότερες μορφές αγοράς είναι:

- α. Ο πλήρης (ή τέλειος) ανταγωνισμός,
- β. Το μονοπώλιο,
- γ. Το ολιγοπώλιο και
- δ. Ο μονοπωλιακός ανταγωνισμός.

Κάθε επιχείρηση, ανάλογα με τη μορφή αγοράς στην οποία ανήκει το προϊόν που παράγει, διαμορφώνει και αντίστοιχη συμπεριφορά σχετικά με:

- α. Την ποσότητα του προϊόντος που θα παράγει,
- β. Την τιμή στην οποία θα προσφέρει την ποσότητα αυτή και
- γ. Τις άλλες ενέργειες που θα κάνει για να αυξήσει το κέρδος της.

Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις και συνθήκες, θα έλεγα ότι η αγορά της Κούβας λειτουργεί σαν μια ειδική περίπτωση μονοπωλίου ή ολιγοπωλίου, με την κρατική «ευλογία» μάλιστα. Μια αγορά χαρακτηρίζεται ως αγορά μονοπωλιακού ανταγωνισμού όταν συντρέχουν τα εξής στοιχεία:

- α. Υπάρχουν τόσες πολλές επιχειρήσεις, που κάθε

επιχείρηση μπορεί να παίρνει αποφάσεις, χωρίς να λαμβάνει υπ'όψιν της τις πιθανές αντιδράσεις των άλλων επιχειρήσεων. Λείπει, δηλαδή το στοιχείο της αλληλεξάρτησης. Κάτι που συναντάται στην Κούβα, καθώς οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα αναφέρεται είτε σε έναρξη είτε σε επέκταση ήδη υπάρχουσας επιχείρησης, βρίσκεται κάτω από τον απόλυτο κρατικό έλεγχο.

β. Το κράτος της Κούβας ελέγχει την παραγωγή, εισαγωγή από άλλα κράτη και διανομή των α' υλών και κατ'επέκταση την δραστηριότητα και δυναμική κάθε κλάδου των επιχειρήσεων. Κάτι τέτοιο, είναι εν μέρει και δικαιολογημένο και αναπόφευκτο, καθόσον λόγω του εμπορικού εμπάργκου, έπρεπε να βρεθεί τρόπος διανομής των περιορισμένων α' υλών και παραγωγικών συντελεστών.

γ. Το κράτος επίσης αναλαμβάνει και έχει τη δύναμη να παραχωρεί την «αποκλειστική» άδεια παραγωγής προϊόντων και αγαθών. Το κράτος είναι αυτό που θα επιλέξει άμεσα και έμμεσα τα «πάντα». Από τη λειτουργία, έως το μέγεθος και τη δυναμική κάθε επιχείρησης.

δ. Ίσως και το μέγεθος της αγοράς της Κούβας να μην επιτρέπει την ταυτόχρονη και παράλληλη αποτελεσματική λειτουργία περισσότερων επιχειρήσεων, αφού το καταναλωτικό κοινό με δεδομένο το «κλείσιμο» των εξαγωγών και τον περιορισμό εμπορικών δραστηριοτήτων, είναι περιορισμένο και θα αδυνατούσε να απορροφήσει πολύ υψηλή προσφορά προϊόντων.

ε. Στα περισσότερα είδη δεν υπάρχει η δυνατότητα υποκατάστασης, αφού δεν έχουν εισέλθει στην αγορά της Κούβας ξενόφερτα προϊόντα και ακόμη και σήμερα αντιστέκεται σθεναρά σε εταιρείες «Κολοσσούς» της παγκόσμιας οικονομίας. Σε πολλές

περιπτώσεις, απαγορεύεται η εισαγωγή ειδών ή , ακόμη και σε αυτά που επιτρέπονται, επιβάλλονται ασύμφορα υψηλές τιμές.

στ. Δεν υπάρχουν εμπορικές διαφημίσεις προϊόντων και αγαθών. Τα ΜΜΕ είναι αποκλειστικά κρατικά, δίχως να επιτρέπεται η αδειοδότηση σε ιδιώτες για ίδρυση ιδιωτικών καναλιών. Το ίδιο ισχύει και για την ραδιοφωνία, με το Radio Cuba να είναι ο μοναδικός ραδιοσταθμός-φερέφωνο του καθεστώτος. Πριν μόλις λίγα χρόνια επετράπη στους Κουβανούς (ή τουλάχιστον στους προνομιούχους και έχοντες) η χρήση διαδικτύου και κινητών τηλεφώνων με αυξημένη ωστόσο την κρατική επίβλεψη η οποία απαγορεύει στους χρήστες την πρόσβαση σε κάθε μέσο κοινωνικής δικτύωσης αλλά και ιστότοπο που μπορεί να τους δείξει τι συμβαίνει στον υπόλοιπο κόσμο.

5.2 Συντεχνίες

Υπάρχουν δεκαεννιά συντεχνίες στην Κούβα και 98% του εργατικού δυναμικού της χώρας είναι μέλη τους. Οι συντεχνίες δεν είναι εγγεγραμμένες σε κάποιον κρατικό φορέα και αυτοχρηματοδοτούνται από τις μηνιαίες συνδρομές των μελών τους. Οι υποστηρικτές τους ισχυρίζονται ότι οι αξιωματούχοι των συντεχνιών εκλέγονται με διάφανες διαδικασίες και ότι υπάρχουν διαφορετικές πολιτικές απόψεις μέσα σε κάθε συντεχνία. Όμως όλες οι συντεχνίες είναι μέλη της Συνομοσπονδίας Κουβανών Εργαζομένων, η οποία διατηρεί στενές σχέσεις με το κράτος και το κομμουνιστικό Κόμμα. Οι υποστηρικτές ισχυρίζονται ότι η Συνομοσπονδία δίνει τη δυνατότητα στους εργαζομένους να ακουστεί η φωνή τους στην κυβέρνηση. Όσοι αντιτίθενται

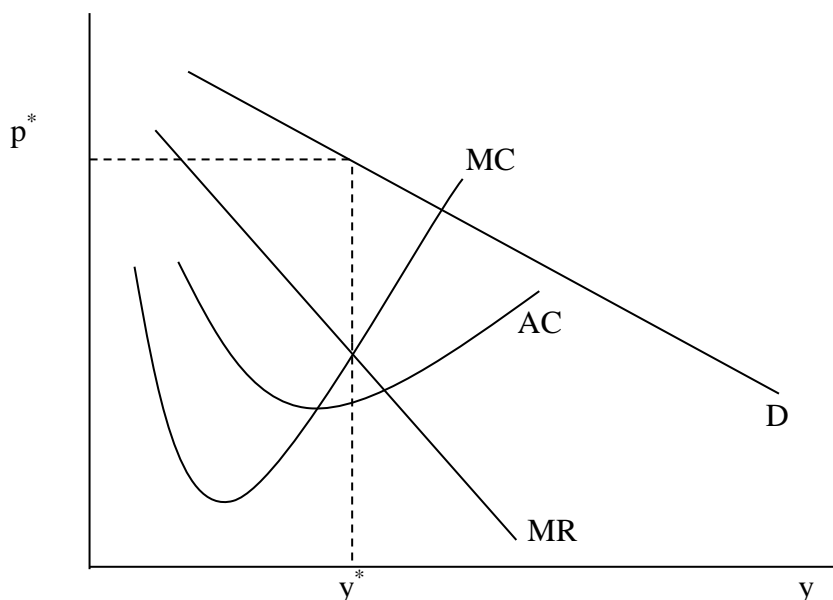
ισχυρίζονται ότι η κυβέρνηση χρησιμοποιεί τη Συνομοσπονδία για να ελέγχει τις συντεχνίες και να καθορίζει τους ηγέτες τους. Η ελευθερία των εργαζομένων να εκφράζουν ανεξάρτητες απόψεις είναι επίσης κάτι που αμφισβητείται. Οι υποστηρικτές του συστήματος θεωρούν ότι οι απόψεις των εργαζομένων έχουν διαμορφώσει την κυβερνητική πολιτική σε πολλές περιπτώσεις, όπως το 1993 με την πρόταση για αναθεώρηση του φορολογικού συστήματος, ενώ οι πολέμιοι, επικαλούμενοι μελέτες που έχουν κάνει διεθνείς εργατικές οργανώσεις, επισημαίνουν ότι οι εργαζόμενοι οφείλουν να δείξουν την πίστη τους στα ιδεώδη του κομμουνιστικού Κόμματος, και θεωρούν ότι η κυβέρνηση συστηματικά παρενοχλεί και θέτει υπό κράτηση ακτιβιστές, αλλά και ότι απαγορεύει τη δημιουργία ανεξάρτητων συντεχνιών που δεν πρόσκεινται στη Συνομοσπονδία, ότι οι ηγέτες σε απόπειρες δημιουργίας ανεξάρτητων συντεχνιών έχουν φυλακιστεί και ότι το δικαίωμα της απεργίας δεν αναγνωρίζεται από τον νόμο. Συμπεραίνουμε πάντως , ότι **οποιαδήποτε επενδυτική και επιχειρηματική δραστηριότητα βρίσκεται υπό κρατικό έλεγχο.**

5.3 Διαμορφωτής Τιμών

Η μονοπωλιακή επιχείρηση κυριαρχεί στην αγορά του προϊόντος που παράγει, αφού δεν έχει κανέναν ανταγωνισμό και έτσι έχει τη δυνατότητα να προσδιορίζει την τιμή του προϊόντος της. Η καμπύλη ζήτησης όμως του προϊόντος τη δεσμεύει, γιατί όσο μεγαλύτερη τιμή επιβάλλει στο προϊόν τόσο μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα. Για το λόγο αυτό η μονοπωλιακή επιχείρηση

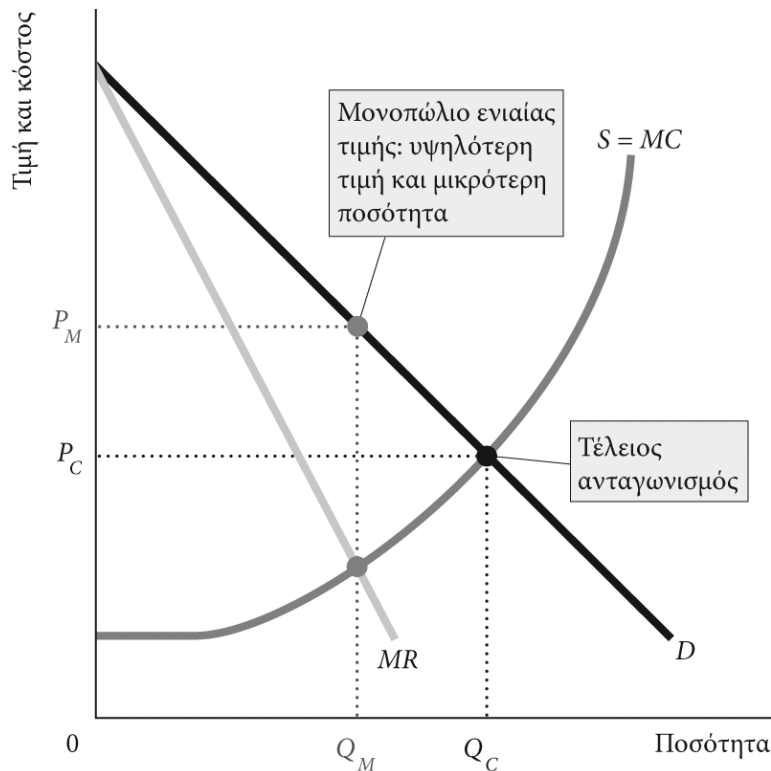
έχει δύο επιλογές: ή να προσδιορίσει την τιμή του προϊόντος και να δει τι ποσότητα παραγωγής είναι διατεθειμένοι να απορροφήσουν οι καταναλωτές στην τιμή αυτή, ή να προσδιορίσει την ποσότητα του προϊόντος που θα παράγει και να δει σε ποια τιμή μπορεί να την απορροφήσουν οι καταναλωτές.

Η επιχείρηση επιλέγει εκείνη την ποσότητα ή εκείνη την τιμή που μεγιστοποιεί το κέρδος.

Η συνθήκη $MR=MC$ αποτελεί και τη συνθήκη ισορροπίας στο παραπάνω σχήμα. Με τη διαφορά όμως σε σχέση με τον πλήρη ανταγωνισμό, ότι εδώ το οριακό έσοδο είναι μικρότερο από την τιμή και όχι ίσο. Επομένως, θα έχουμε κέρδος του μονοπωλητή σε αυτή την περίπτωση.

Μέσω της κρατικής παρέμβασης και της προώθησης πολιτικών μονοπωλιακών και ολιγοπωλιακών καταστάσεων, συμπεραίνουμε ότι ο έλεγχος και η διαμόρφωση των τιμών δεν εξαρτάται από τις δυνάμεις και συνθήκες της αγοράς σε μια οικονομία όπως της Κούβας.

5.4 Διακριτική Πολιτική Τιμών

Ένα πολύ σημαντικό οικονομικό φαινόμενο που συναντάμε έντονα στην αγορά της Κούβας, όπως και σε άλλες μορφές ατελών αγορών, είναι η **διακριτική πολιτική τιμών**. Δηλαδή, συναντάται μια πολιτική τιμολόγησης αγαθών και υπηρεσιών, κατά την οποία ο παραγωγός ή ακόμη και το ίδιο το κράτος, προσφέρει τα ίδια αγαθά (ή σχεδόν ίδια αγαθά) σε εντελώς διαφορετικές τιμές, ανάλογα με το καταναλωτικό κοινό στο οποίο απευθύνεται. Πιο συγκεκριμένα:

α. Σε άλλες τιμές προσφέρονται αγαθά, υπηρεσίες και προϊόντα σε τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα και άλλες στους ντόπιους. Κάτι τέτοιο, ίσως είναι φυσιολογικό εν μέρει, αν αναλογιστούμε ότι το υψηλότερο εισόδημα του τουριστικού κοινού, θα επέφερε μια παράλληλη μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης προς τα δεξιά. Επομένως, με δεδομένο το ύψος της προσφοράς, θα είχαμε αύξηση της τιμής, ακόμη και σε οικονομίες που στηρίζονται στις δυνάμεις της αγοράς. Εντούτοις, η διακριτική αυτή πολιτική τιμών «νομιμοποιείται» και επιβάλλεται στην Κούβα μέσω του **διπλού νομίσματος**. Έτσι, τα ίδια ακριβώς αγαθά, προσφέρονται σε εντελώς διαφορετικές τιμές.

β. Οι τιμές των εξαγώγιμων προϊόντων είναι κατά πολύ υψηλότερες από την προσφέρουσα τιμή στους κουβανούς πολίτες.

Έχουμε συνεπώς ένα σαφή διαχωρισμό των αγορών που διατίθεται κάθε αγαθό. Μάλιστα, οι υψηλότερες τιμές συναντώνται στην αγορά εκείνη, η οποία παρουσιάζει και την υψηλότερη ανελαστικότητα αναφορικά με τη ζήτηση.

6 Επίλογος-Συμπεράσματα

Η αγορά της Κούβας είναι μια «ιδιάζουσα» μορφή αγοράς. Η ιδιομορφία της αυτή, από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα έως και σήμερα, οφείλεται κυρίως στις εξής συνιστώσες-παραμέτρους:

α. Πρόκειται για μια χώρα με σοσιαλιστικές αρχές σχετικά με την οργάνωση και προγραμματισμό της οικονομίας της.

β. Οι δυνάμεις της αγοράς και της οικονομίας ελέγχονται από το κράτος. Η κυβέρνηση είναι ο ιδιοκτήτης και διαχειριστής των περισσότερων μέσων παραγωγής και η πλειονότητα του εργατικού δυναμικού εργοδοτείται από το δημόσιο τομέα. Υπάρχουν περιορισμοί στις επενδύσεις κεφαλαίων, για τις οποίες απαιτείται έγκριση από την κυβέρνηση. Η Κούβα ακόμη και σήμερα αντιστέκεται στην απελευθέρωση της αγοράς.

γ. Οι περισσότερες τιμές και ποσότητες αγαθών για κάθε πολίτη καθορίζονται από την κυβέρνηση. Δημιουργούνται έτσι κρατικές παρεμβάσεις και μη ισορροπία της αγοράς.

δ. Η ύπαρξη διπλού νομίσματος.

ε. Το διπλωματικό και εμπορικό εμπάργκο το οποίο της επιβλήθηκε. Αξίζει μάλιστα ιδιαίτερης μνείας και μελέτης για τον τρόπο που ανταποκρίθηκε και αντέδρασε σε αυτό.

στ. Η ύπαρξη φαινομένων και πολιτικών μονοπωλίου στη λειτουργία της αγοράς.

7 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Χρ. Ν. Αγιάκλογλου και Β. Πέκκα-Οικονόμου: Η Μικροοικονομική προσέγγιση της Σύγχρονης Επιχείρησης, Εκδόσεις Μπένου (2014)
- Γεωργακόπουλος, Θ., Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Τσεκούρας, Γ., Χατζηπροκοπίου, Μ., Χρήστου, Γ. (2002). Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου. Κεφάλαια 9-12.
- Begg, D., Vernasca, G., Fischer, S., Dornbusch, R. (2015). Εισαγωγή στην Οικονομική, 3η έκδοση.
- Besanko, D. & Braeutigam, R. (2009). Μικροοικονομική.
- Gutenberg – Γιώργος και Κώστας Δαρδανός. Κεφάλαια 9-13.
- Chacholiades, M. (1990). Μικροοικονομική.
- R. H. (2013). Microeconomics and Behavior. 7th ed. McGraw-Hill. ISBN 978-0077151546. Chapters 9- 13.
- Mankiw, N. G. & Taylor, M. P. (2011). Αρχές Οικονομικής Θεωρίας (με αναφορά στις ευρωπαϊκές οικονομίες): Μικροοικονομική και Μακροοικονομική.
- Walter Nicholson, Μικροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', (Ελλ. μετάφραση), Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1998
- Νέα Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια: Νότια Αμερική, τόμος 3. Σκάι βιβλίο. ISBN 978-960-482-010-8, σελ. 152-157.
- «The Daily News -- Απρίλιος 1980». The Eighties Club - The Politics and Pop Culture of the 1980s. Απρίλιος 1980. Ανακτήθηκε στις 9 Ιουλίου 2006.
- «Η ΑΥΓΗ» Τεύχος Εφημερίδας 07 Απρ 2017-04-05
- Bankingnews.gr «Economist: Μετά τον θάνατο του Castro έρχεται η μετάβαση σε μια μετακομμουνιστική Κούβα (28/11/2016 - 08:20)»
- Ravnsberg, F. (2016) *Cuba: the Looming Crisis*. Available at: <http://www.havanatimes.org/?p=120128> (Accessed:16 Jan 2017)